

Nina Kovacheva and Valentin Stefanoff – the Ninavale Artistic Couple Нина Ковачева и Валентин Стефанов – артистичната двойка Нинавале

Irina Genova / Ирина Генова

The first couple of visual artists whose collaborative work has made an impression on me are Nina Kovacheva and Valentin Stefanoff.

About a year ago, I was invited to participate in a project on artistic couples that worked at the end of the 19th and the first decades of the 20th centuries. I began to take a census of the couples of female and male Bulgarian artists, and it turned out that there are quite a few of them: Ekaterina Savova-Nenova and Ivan Nenov, Masha Zhivkova-Uzuniva and Dechko Uzunov, Matia Chorbadijska and Chudomet, among others... Over the years of the communist regime, when the artistic community was formed on a more or less insular basis (just like those of theater and cinema professionals), the number of artistic couples was on the rise; what is more, there emerged the phenomenon of artistic families incorporating the next generation – the couple's offspring. However, the creation of collaborative works presupposes a relationship of a different nature. N. Kovacheva and V. Stefanoff's collaborative oeuvre includes the following pieces: *The Used One* (installation, 1994), *Wet Contact* (video, 2001) *Au-delà du Visible* (video, 2004), *I am The Best* (video, 2002 / 2010), *One, Several, Many Odyssey* (video, 2003), *The Stranger Us* (video, 2005), *How Near So Far* (video, 2005). By the time their first common works were produced and publicly presented in 1994, the two artists were already famous for their solo projects

Първата двойка български визуални артисти, чиито общи работи са ме впечатлявали в България и другаде, са Валентин Стефанов и Нина Ковачева. Преди около две години ми предложиха да се включа в проект за артистичните двойки от края на 19 и първите десетилетия на 20 век. Започнах да премирам двойките български художници и художнички – оказаха се немалко, сред тях Екатерина Савова-Ненова и Иван Ненов, Маша Живкова – Узунова и Дечко Узунов, Мария Чорбаджийска и Чудомир, и още... От времето на управление на комунистическата партия, с формирането на артистичното съсловие на относително затворен принцип (подобно на тези на театралите, хората на киното и т.н.), броят на двойките нараства, нещо повече – развива се феноменът артистични семейства, включващ и следващо поколение – на децата. Създаването на общи работи от артистична двойка, обаче, са отношения от друг характер. Сред общите произведения на Н. Ковачева и В. Стефанов са: „The Used One“ (Употребените, инсталация, 1994), видео творбите „Wet Contact“ (Мокър Контакт, 2001), „Au-delà du Visible“ (Отвъд Видимото, 2004), „I am The Best“ (Аз съм най-добрият / добрата, 2002 / 2010), „One, Several, Many Odyssey“, (Една, Няколко, Много Одисеи, 2003), „The Stranger in us“ (Чужденецът в нас самите, 2005), „How Near So Far“

One, Several, Many Odyssey, Maillon – Wacken, Strasbourg, France

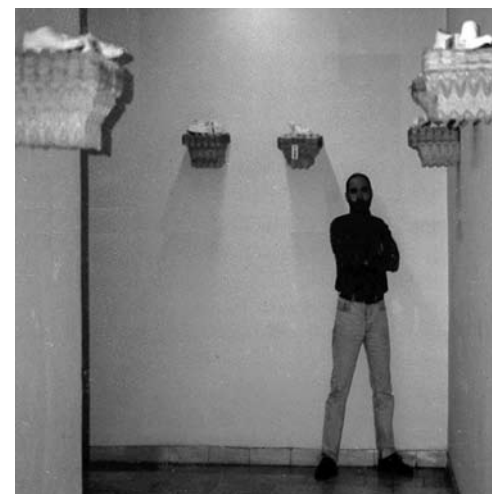
The Used One, installation view, Old Plovdiv, 1994

The Used One, detail, Annual Exhibition of the Soros Center for the Arts-Sofia, Bulgaria, 2004

in quite different visual paradigms. Over the last fifteen years or so, artistic couples in Modern art have attracted quite a lot of interest. Exhibitions have been organized and catalogs have been published.¹ A number of symposia, panels, conferences,² and other forums

¹ A good example is *The Most Creative Couples in Art*, curated by Kathy Battista, in Pippy Houldsworth Gallery, London (March-April, 2012).

² A panel on artistic couples, chaired by Lidia Gluvska, was part of the International EAM (a network for research into European avant-garde

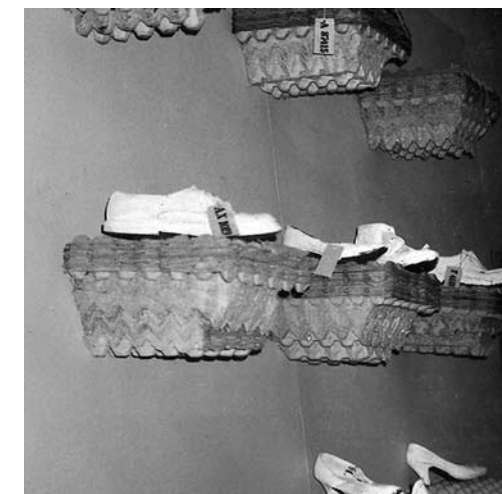
(Толкова близо, толкова далеч, 2005).

До момента на създаване и публично представяне на първата им съвместна работа през 1994 г. двамата художници са вече известни с индивидуалните си изяви в доста различни визуални парадигми.

През последните петнадесетина години артистичните двойки в модерното изкуство станаха обект на особено голям интерес. Представят се изложби с каталози¹. Организирант се симпозиуми, панели на конференции² и други

¹ Например: *The most creative couples in art* (Най-креативните двойки в изкуството), курирана от Кати Батиста в Pippy Houldsworth Gallery, Лондон, през март – април 2012.

² Панел от доклади за артистичните двойки, ръководен от Лидия Глувска беше проведен на Международната конференция на ЕАМ – мрежа за изследване на европейския авангард и модернизъм – в Хелзинки през 2014 г.

Artists talk, Academy of Music, Dance and Fine Arts Plovdiv, Bulgaria, 2014
Radio discussion with Marina Grzinic, Maribor, Slovenia, 2003

have been held. Collections of articles and monographs³ have come out, too. Even online surveys focused on “the most famous artistic couples of the 20th century” have been conducted. At the top of these ratings, one invariably sees Frida Kahlo and Diego Rivera, Sonia and Robert Delaunay, Georgia O’Keeffe and Alfred Stieglitz, Gabriele Münter and Wassily Kandinsky, Gilbert and George, Christo and Jeanne-Claude. Many others feature on the list below them.

It turns out that in the age of Modern art a new practice has come to the fore – collaborative creative work by a team of two artists in love. With some of the artistic couples, there is mutual support and recognition between the partners, but each of them works on his or her own. With others, like Gilbert and George, the works are always collaborative. Some

and modernism) conference in Helsinki, 2014.

³ See, for instance, Veronica Kavass, *Artists in Love: From Picasso & Gilot to Christo & Jeanne-Claude, A Century of Creative and Romantic Partnerships*, 2012.

форуми. Публикуват се сборници, книги³ и т. н. Правят се дори онлайн допитвания „Кои са най-известните артистични двойки през 20 век?“. Сред първите места в класациите неизменно са Фрида Кало и Диего Ривера, Соня и Робер Делоне, Джорджа О’Кийф и Алфред Щиглиц, Василий Кандински и Габриеле Мюнтер, Джилбърт и Джордж, Кристо и Жан-Клод. Още много други се подреждат непосредствено след тях. Оказва се, че във времето на модерното изкуство се очертава нова практика – съвместна артистична работа на екип от двама равностойни партньори, които са в любовни отношения. Някои от художническите двойки взаимно се подкрепят и признават, но всеки от интимните партньори работи самостоятелно. При други, като Джилбърт и Джордж, творбите са неизменно съвместни. В някои от художническите

³ Сред тях: Veronica Kavass. *Artists in Love: From Picasso & Gilot to Christo & Jeanne-Claude, A Century of Creative and Romantic Partnerships*, 2012.

With Timm Ulrich and Zhenqing GU, Nanjing Art College, Nanjing, China, 2003
Press conference, MOCA Taipei, Taiwan, 2010
Artists talk, Burgas, Bulgaria, 2013

couples produce both collaborative and individual works. Sometimes the couples break up. On some rare occasions, they sublimate their relationships into works of art – Marina Abramović and Uwe Laysiepen.

* * *

In 2004, in Paris, in the square in front of the Centre Georges Pompidou, I contemplated *Au delà du visible* (Beyond the visible) – a video installation produced by Ninavale. The work made its impact on me. Here is what I experienced back then.⁴

⁴ This text has been published in the *Kultura Weekly*, 2004, Nr. 47, 10 December; *Artpress Magazine*, 2004, Nr. 309, December.

двойки партньорите имат и общи работи, и индивидуално творчество. Художническите двойки понякога се разделят. Сравнително рядко сублимират любовните си отношения в художествени творби – мисля за Марина Абрамович и Уве Лайсипен / Улей.

* * *

През 2004 г. в Париж, на площада пред Центъра „Жорж Помпиду“, съзерцавах видеоинсталацията на Нинавале „Отвъд видимото“. Творбата ми въздейства. Ето и моят тогавашен отклик⁴: Движещи се силиуети, проектирани върху стена. Свят на сенки, разгръщащ се върху екран. „Отвъд видимото“ на Нина Ковачева и Валентин Стефанов извиква у мен образа на Платоновата пещера. На площада пред Бобур ситуацията е парадоксално преобърната. Зрителят е отвън, „на свобода“, волен да избира сред множество възможни гледки.

⁴ Текстът е публикуван във вестник „Култура“, 2004, бр. 47 от 10 декември; списание „artpress“, 2004, № 309, décembre.

Au-delà du visible, Nuit Blanche, Paris, France, 2004
 Au-delà du visible, MNAC Bucharest, 2005
 Au-delà du visible, National Academy of Fine Art, Sofia, Bulgaria, 2011

Moving silhouettes projected onto a wall. A world of shadows unfolding on a screen. Kovacheva and Stefanoff's *Au delà du visible* evokes in me the image of Plato's cave. Here, in the square in front of Beaubourg, the whole situation is paradoxically reversed. The spectator is outside, "free" to choose among a number of different sights. "The world of shadows" seems to be enclosed within the confines of the room whose window we can see. The passer-by (I) can, as it were, choose, without coercion, where to hold her gaze. The silhouettes on the window are just one among many options. Yet this world of moving shadows is as much "imprisoned" the room with a window as I am "free" among these sights.

The quotidian space is cluttered with ads, posters, placards and billboards, with information and shop windows which attract, seduce, and sell. A stream of passers-by – appearances and attitudes – crosses my sight.

Au delà du visible is a fissure, a crevice in the visual content of daily life. The crevice presents itself as a window – an optical illusion. The play with different scales prevents me from committing an error. And yet there is a window out there. One barred by a screen, though. This sight does not offer a borderline between freedom and imprisonment – it suggests the impossibility of contact between in and out, an insurmountable boundary frustrating any passage. Susan Sontag associates her contemporary situation of

„Светът на сенките” сякаш е затворен – в онази стая, чийто прозорец виждаме. Минувачът (аз) като че може да избира без принуда къде да задържи погледа си. Силуетите на прозореца са сред множество от възможности. Но този свят от движещи се сенки е толкова „затворен” в стаята с прозорец, колкото и аз съм свободна сред гледките. Делничното пространство е визуално задръстено от реклами, плакати, транспаранти и билбордове, информация и витрини, които притеглят, съблазняват, „продават”. Поток от минувачи – поведения и външност – прекосява погледа ми. „Отвъд видимото” е процеп, пукнатина във визуалния делник. Процепът се представя като прозорец – оптическа измама. Играта с мащабите ме предпазва от грешки. И все пак там има прозорец. Но преграден от екран. Не гледка между затвор и свобода, а невъзможност за контакт между вътре и вън, непреодолима граница, осуетяваща всяко преминаване. Сюзан Зонтаг прави алюзия за съвременната ѝ ситуация на привидно познание и привидна мъдрост сред фотографските образи с Платоновата пещера (Пещерата на Платон. В: За фотографията, 1977). Визуалното владее представи и убеждения, още повече в нашата ситуация със стотици ТВ програми, интернет, големи екрани с рекламни и инфо клипове във всякакъв род публични пространства.

The Stranger in Us, (preparation), MNAC Bucharest, 2005
The Stranger in Us, MNAC Bucharest, 2005

apparent knowledge and apparent wisdom among photographic images with Plato's cave ("Plato's Cave" in *On Photography*, 1977). The visual affects ideas and convictions, especially in our condition dominated by a myriad TV shows, the Internet, large screens with advertising and info clips in all sorts of public spaces. "Unlimited" visualization consolidates the prison in the cave.

The ghostly faces on the screen behave provocatively; they appeal to me silently and lure me with gestures. They seek to penetrate my thoughts and my fantasies. Yet they do not suggest or explain anything at all. Here, the visual content of daily life cracks, and we lapse into a different space.

There are no people in that room – there is no room either. Rumor has it that what lies behind the window is the artists' studio. (I've been there as a visitor, actually). Yet these ghostly silhouettes, not created by a human hand, come and go into a different studio, without *topos* and without time. I keep watching the shadows (I can recognize some faces), while a swarm of people pass me, and if I look away from the screen, I can see them moving. I can hear them speaking, I can feel them within the scope of my own body. But here we go: the silhouettes on the screen-cum-window suddenly change. The stream of people seems to be passing straight from the pavement around Les Halles de Paris through the screen and into that space. Now the shadows are in the city,

Визуализирането „без граници“ укрепва затвора в пещерата.

Призрачните лица от екрана се държат призивно, викат ме без глас, предизвикват ме без слова, съблазняват ме с жестове. Стремят се към моите мисли и фантазии. Но те не предлагат и не обясняват нищо. Тук визуалният делник се пропуква и пропадаме в друго пространство.

В онази стая няма хора – няма и стая. Твърди се, че зад прозореца е ателието на артистите. (Аз дори съм го посещавала.) Но тези призрачни, неръководни силиуети излизат и влизат в друго ателие, без *topos* и време.

Наблюдавам сенките (разпознавам някои лица), докато хора (множество) преминават край мен и ако отвърна поглед от екрана, виждам как се движат, чувам как говорят, усещам ги в границите на моето тяло. Но ето че на екрана-прозорец силиуетите се променят. Потокът от хора сякаш преминава през него директно от паважа при парижките Хали. Сега сенките са в града, а аз навярно съм вътре, на онова място, в „ателието“. И сякаш ги наблюдавам от някакъв (от моя) прозорец. Дали и те ме гледат?

Присъствието на копнеещите общуване сенки се заменя/измества от крачещите силиуети, които навяват отсъствие.

Уголемените лица, в стремежа им към общуване, са инсценирани.

Множеството, в неговото безразличие, е документално заснето.

Wet Contact, exhibition view, Macedonian Museum of Contemporary Art Thessaloniki, 2004
 Wet Contact, exhibition view, MNAC Bucharest, 2005
 I Am The Best, installation view, Inner Space Multimedia Art Poznan, Poland, 2002
 I Am The Best, installation view, MOCA, Taipei, Taiwan, 2010

and I must be in there, in that place, in the “studio”. And I seem to be watching them from some (is it mine?) window. Are they watching me, too?

The presence of these shadows that crave communication gets replaced/ displaced by silhouettes that suggest absence. The enlarged faces, with their quest for communication, seem theatrically conceived. The multitude, with its indifference, seems like a frame from a documentary.

Kovacheva and Stefanoff’s installation leaves leeway for interpretations in many directions. We might think of the abandonment of spaces that are conventional in the visual arts – a movie without a movie theater, an artistic video without a gallery. The square, the one in front of Beaubourg (a locus for all kinds of experimental events) at that, evokes some similarities to traditional street theatre.

Technology, which makes it possible for artistic “crevices” to appear in unexpected places, gives us further opportunity to deliberate and correlate.

Инсталацията на Нина Ковачева и Валентин Стефанов създава възможности за интерпретация в различни насоки. Можем да мислим за напускането на традиционни за визуалните изкуства места – филм извън кинозала, артистично видео извън галерия. Площадът, и то пред Бобур (място на всякакъв род импровизационни изяви), подсказва също сходства с традиционния уличен театър.

Технологията, позволяваща появата на артистични „пукнатини“ на неочаквани места, ни дава още възможности за дискутиране и свързвания. Под въпрос е поставен статутът както на „високото“, така и на „масовото“ при визуалните творби (сред опита на художествени и документални филми, на артистични видеоклипове и реклами). Какво има отвъд видимото? – е въпросът, който ме засяга близко. Мога ли да проникна оттатък? В страховете – своите и на другия; в агresiите – към себе си и към другите? Сред плашещото в безразличието си множество,

What is at stake here is the status of “high-brow” and “low-brow” in visual works (e.g. feature films and documentaries, artistic videos and commercials).

The question what lies beyond the visible concerns me closely. Can I take a look beyond? Amidst my fears and those of others; amidst those acts of aggression towards myself and towards others? Amidst the multitude’s indifference which infringes on my own space? Or in my room/studio-cave, where others seem unable to see me? Can I make those bars penetrable; can I forge relationships? Can I transfigure my fears of ubiquitous visibility (the effect of the panopticum) into an act

нахлуващо в моето пространство? Или в моята стая/ ателие-пещера, в която другите сякаш не ме виждат? Мога ли да правя преградите проникваеми, да създавам отношения? Да преобразувам в артистична споделимост моите страхове от вездесщата видимост – ефекта на паноптикум, и угнетяващата невидимост – състоянието на алиенация? Нина Ковачева и Валентин Стефанов ни включват в идеите си. Останалото са сенки. (по Платон)

* * *

Други съвместни работи на артистичната двойка имах възможност да видя в аранжимента, в който бяха изложени през 2007 г. в Музея за съвременно изкуство MNAC в Букурещ⁵.

Пространствената постановка, условията на показване / съзерцание винаги са важен аспект от творбата. Тук работите са разположени в представителните

⁵ Следващите три абзаца са част от текст, публикуван в: Ирина Генова. Tempus fugit. За съвременното изкуство и визуалният образ. София, 2007, с. 103-1015.

of sharing through art? Can I overcome the state of frustrating invisibility, or of alienation?

Nina Kovacheva and Valentin Stefanoff give us access to their ideas. The rest are shadows (after Plato).

* * *

I had a chance to see a selection of some other works of the artistic couple at the 2007 exhibition at MNAC in Bucharest.⁵ The spatial setting, i.e. the conditions of showing / contemplating, is always an important aspect of a work of art. Here, the pieces are exhibited in the central ground-floor spaces of the Museum – four video installations in the interior and one on the façade/windows – under the common title *Au delà du visible*.

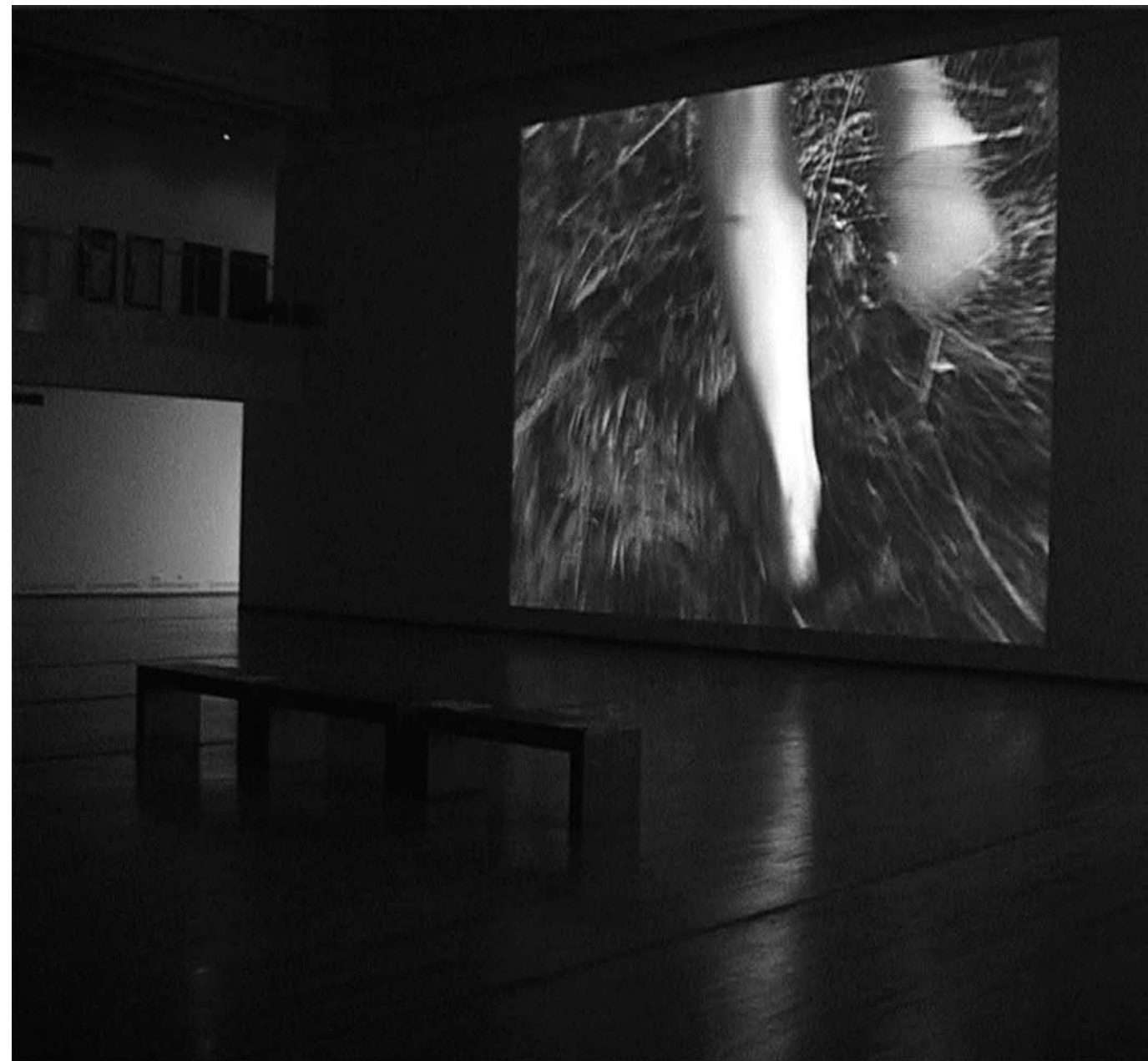
In 2006, in an interview for the *Kultura Weekly*, the artists discuss their works. The one I have seen in Sofia is *Wet Contact*. However, the enormous spaces and the technological facilities at the Bucharest museum undoubtedly alter the conditions of the gaze – one is confronted with high-quality, large-format images, which allows for a manipulation of the distances of perception. The most successful, as to its global impact, seems to be the video diptych entitled *The Stranger in Us* (2005). We get a close-up shot on the two artists' faces, and from time to time each of them

партерни пространства на Музея – четири видеоинсталации в интериорите и една на фасадата/на прозорците – под общото наименование „Отвъд видимото”.

През 2006 г. в интервю във в. „Култура”⁶ артистичната двойка говори за творбите. От тях в София съм виждала *“Wet Contact”* / „Мокър контакт”. Но огромните пространства и техническата осигуреност в букурещкия музей безспорно променят условията на гледане – дават възможност за голямоформатни качествени образи, за игра с дистанциите на възприемане. Сякаш най-сполучил в цялостното си въздействие е видеодиптихът *“The Stranger in Us”* / „Чужденецът в нас самите” (2005). Лицата на двамата артисти са в едър план, на моменти всяко от тях се удвоява – изпълва и двата кадъра на диптиха. Начинът на излагане ме принуждава да се доближа и да сведа поглед. Разполагането на образите почти хоризонтално (под малък ъгъл), изразителните близки планове, втренченият взор, редуващ се със склопените очи, както и колоритът ми напомнят фаюмски погребални портрети. Идея за надгробие. Ликът като идентификация, същият и различен,

⁵ The next three paragraphs are part of a text published in Irina Genova. „Tempus fugit. Za savremenoto izkustvo i vizualniyat obraz”, Sofia, 2007, 103-105.

⁶ Разговор с Нина Ковачева и Валентин Стефанов: *Човек може да е чужденец навсякъде*. „Култура”, 2006, бр. 8 от 3 март.

doubles, thus filling the two frames in the diptych. The layout makes me get closer and look down. The almost horizontal positioning of the images (shot at an acute angle), the expressive close-ups, the alternation between an intent regard and dropping eyelids, as well as the color scheme, recall the Fayum funeral portraits. A sepulchral touch. The visage as identification – identical and different – as if caught in a mirror, reflected/captured in the ephemeral dimension of the screen between this world and the otherworldly. The slow movements of the eyes and lips hold the gaze and have a magnetic impact. As far as I'm concerned, there is no need for the superimposed voice-over and the guiding verbal cues. I would prefer rather contemplate a diptych in silence. Nina Kovacheva and Valentin Stefanoff should be gratified with the opportunity to show their works to their best effect, and MNAC's team should be happy with the presence of these works here.

* * *

What is the appeal of artistic couples creating their works collaboratively? It probably lies in the possibility of solving the power issue and the issue of the role of in love involvement. Both questions, interrelated in this context, are essential to human existence in personal and in social terms, which is why they inevitably concern us. Successful artistic practices and products constitute a sublimation of the human condition.

сякаш в огледало, отразен / уловен в ефимерността на екрана между тукашно и отвъдно. Бавните движения на очите и устните задържат погледа, действат магнетично. За себе си мога да кажа, че нямам нужда от произнасяния текст и допълващите, насочващи смисли. Бих предпочела да съзерцавам диптиха в тишина. Нина Ковачева и Валентин Стефанов би трябвало да са удовлетворени от възможността да покажат работите си по най-добрия начин, а музейният екип на MNAC – от присъствието на техните творби тук.

* * *

С какво intrigueва практиката на артистичните двойки в създаването на общи работи? Навярно с възможното разрешаване на проблема с властта и с ролята на любовните отношения. И двата въпроса, тук взаимно обвързани, са фундаментални за човешкото съществуване и в личен, и в обществен план, поради което неизбежно ни засягат. Успешните артистични практики и творения сублимират човешката ситуация.

Как се ражда общата идея при артистичната двойка? Чия е първоначалната инвенция, „искрата“? Кого от двамата посещава Музата? Нараства ли въодушевлението / Как нараства в хода на общата работа? Кой решава Как?, Какво? и Колко? в процеса на сътворяване? Възможно ли е решенията да бъдат договаряни

How does an artistic couple come up with a common idea? Whose is the initial invention, the “spark”? Who is the one honored by the Muse's visitation? Does inspiration grow? / How does it grow in the process of the common endeavor? Who says how, what, and how much in the process of creation? Is it possible that the decisions should be negotiated, and does this lead to the best decisions? In what sense is the collaborative work of two involved in love individuals different from that of a creative tandem (Ilf and Petrov in literature, for instance)?

Mass media usually provide the public with intriguing stories about artists' relationships. Rarely do they discuss the dramatic tribulations accompanying partnerships based on the formula of the unified double ego. Even in the case of interviews, the two artists have to solve, on the spur of the moment, the question “who speaks” on behalf of the doubled ego. This catalog attests to Nina Kovacheva and Valentin Stefanoff's conviction today, after twenty years of collaborative work, that the Ninavale formula has brought them gratification. Such a long-lasting successful creative partnership is rare among artists in Bulgaria and beyond.

и дали по този начин се откриват най-добрите? Различава ли се / По какво се различава съвместната работа на любовната двойка от това на колектив от двама / две творчески индивидуалности (например на Иля Илф и Евгений Петров в литературата)?

Популярните медии обичайно предлагат на публиката интригуващи разкази за отношенията на артист(к)ите. Сравнително рядко са обсъждани драматичните затруднения при партнирането във формулата на едно его. Дори при интервюта с двамата артисти би се налагало те да разрешават ситуационно въпроса „Кой говори?“ от името на удвоеното его.

Настоящият каталог изявява увереността на Нина Ковачева и Валентин Стефанов днес, двадесет години след първата им съвместна работа, че формулата Нинавале им е донесла удовлетворение. Тази дълготрайна успешна практика на артистичната двойка е рядък случай не само сред художниците от България.